

SKÄRGÅRDARNAS RIKSFÖRBUND

Till Naturvårdsverket
registrator@naturvardsverket.se
Ärende nr NV-12413-11

Skärgårdarnas Riksförbund, SRF, organiserar den fastboende befolkningen runt hela kusten från Luleå i norr till Koster i väster samt på öarna i de stora insjöarna. SRF arbetar med förutsättningarna för boende, arbete och service året runt i landets skärgårdar.

Remiss över utredningen om allemansrätt

Naturvårdsverket har låtit två ensamutredare komma med förslag på hur en mer tidsenlig syn på allemansrätten ska utvecklas. Med den remiss som skickades ut säger man samtidigt att det är Naturvårdsverkets uppdrag att bevara och utveckla förutsättningarna för friluftslivet. Man konstaterar i följebrevet till utredningen att det ibland är otydligt hur allemansrätten fungerar och att det då kan uppstå problem.

Detta är en helt riktig iakttagelse. Samhället har förändrats starkt när det gäller hur människor utnyttjar naturen. Många fler människor kan idag komma till platser som tidigare var svårtillgängliga. Med bilar, moderna båtar, teknisk utrustning av olika slag och inte minst ökande fritid och resvanor har antalet besökare i attraktiva naturområden ökat mycket starkt.

Alla vet att detta skapar problem, men också att det skapar möjligheter. Utvecklingen av antalet besökare i landets skärgårdar ger goda möjligheter för en tillväxt av näringslivet kring besökarna. Samtidigt kan tillvaron försvåras för andra näringsidkare på grund av ett växande antal besökare som faktiskt inte anpassar sig till t.ex. traditionella areella näringar som jordbruk, skogsbruk och fiske.

Allemansrätten är bra – men inte kommersialiseringen

Skärgårdarnas Riksförbund vill först och sist tydligt säga att vi anser att allemansrätten är bra och vi vill inte att den ursprungliga idén fuskas bort. Den ursprungliga idén handlar just om enskilda människors rätt att få en enkel tillgång till naturen. Men vi är starkt kritiska mot den ökande kommersialiseringen av denna rätt. Att andra företag rent kommersiellt tillåts utnyttja andras egendom när de själva vill. Vi anser inte att Naturvårdsverkets utredning är bra eftersom man inte tillräckligt tydligt belyser denna problematik. Istället leder den till att man nu försöker flytta fram positionerna och vill utveckla allemansrätten till en rätt även för företag.

Allemansrätten ska uppmuntra naturintresset och göra det möjligt för människor att röra sig fritt och även utnyttja en del resurser för eget bruk. Att plocka bär och svamp, att tälta eller att förtöja båten i en natthamn är idag självklarheter.

Den turistiska utvecklingen i skärgårdarna behöver denna form av allemansrätt. Den gör skärgården tillgänglig och innebär därmed en stor potential för ett näringsliv i en året runt levande skärgård. Men man måste också realistiskt se hur annorlunda besöksstrycket är idag och hur utrustningen ser ut jämfört med när principerna för allemansrätten togs fram.

Inte organiserad kommersiell verksamhet

En allemansrätt måste kunna definieras enkelt och tydligt för att vinna förståelse och för att kunna försvaras. Därför anser vi att allemansrätten inte skall rymma organiserad kommersiell verksamhet. Det är en fullständigt normal inställning att man i företagsamhet får göra rätt för sig för det man utnyttjar. Tydligt, enkelt att förstå och enkelt att formulera.

Det är bra att Clas Sandell i sin rapport tar upp funderingar kring ägandet och den framtida utvecklingen kring kommersiell verksamhet på annans mark. En del av Sandells erfarenheter har nog hämtats just från skärgårdsmiljön som han är väl bekant med. Han skriver tydligt att särskilt höga krav bör ställas på kommersiell verksamhet med tanke på naturen men också på markägarintressena.

Men enklast löser man detta problem genom att lagstifta om att den som vill tjäna pengar genom att användande någon annans mark, vatten eller råvaror skall ha samtycke till detta av ägaren.

Givetvis kommer det att uppstå nya typer av problem när en ny avgränsning ska tolkas. Men det kommer att finna sina lösningar. Kommersiell verksamhet kommer att kunna utvecklas vidare. Entreprenörerna kommer att lära sig hur man gör rätt för sig. Och markägarna hur man möter en allt mer kommersialiserad besöksnäring.

Ett väldigt tydligt exempel på den problematik vi diskuterar är lagen om införande av fritt handredskapsfiske 1985 längs ostkusten och i de stora insjöarna. Vi är väl medvetna om att detta är en särskild lagstiftning utanför den egentliga allemansrätten. Vi kan ha mycket att säga om denna lagstiftning och hur den kom till. Men i denna remiss är den ett bra exempel på problematiken kring kommersialisering.

Den genomfördes för att ge var och en rätt att kunna bedriva ett fritidsfiske och ta upp och behålla sin fångst. Nu återopas lagen av kommersiella företag för att bedriva ett yrkesmässigt fiske med grupper av besökare på andras ägda fiskevatten. Med yrkesmässigt menar vi vinstgivande, organiserat, uthålligt och med betydande omsättning. Med stor kunskap och effektiva metoder är nu denna ”utveckling” av det fria fisket ett direkt hot mot den gamla tanken om fritt handredskapsfiske.

Skapa kontakt

För oss handlar principen om att inte kommersialisera allemansrätten, också om en försiktighetsprincip. Det gäller att kunna värna om en kultur och därmed om ett landskap som faktiskt kan hotas när antalet besökare ökar starkt och när slitaget blir så påtagligt att det förstör det fina alla ville uppleva. Om allt skall tillåtas att kommersialiseras ökar risken att utvecklingen blir felaktig.

Utredarnas förslag att införa en anmälningsplikt till en myndighet, för kommersiell verksamhet på annans mark är helt fel spår anser vi. Den som vill utnyttja någon annans mark kommersiellt måste själv skapa kontakt mellan företag och markägare. Då först kan man få en förståelse för verksamheten. De markägare som vill överlåta beslutanderätten om hur deras marker och fiskevatten ska kunna utnyttjas av andra företag, kan självklart ge t.ex. länsstyrelsen fullmakt till detta.

Information och tillsyn

Vi anser också att det finns ett växande behov av att informera både barn och vuxna om vilka rättigheter allemansrätten ger den tillfällige besökaren och vilket ansvar och vilka skyldigheter man har. Inte minst i skärgårdarna där väldigt många besökare kommer under en kort tid på året är behovet av information stort.

Utöver bättre information finns även ett ökande behov av tillsyn för att begränsa störningar och skador. Denna kombination leder till en bättre utveckling för alla parter än att hänvisa till att markägare alltid har möjlighet att polisanmäla olika slag av överträdelser.

Skadefond

Vi ser gärna att man i en framtida allsidig utredning kring allemansrätten tar upp förslag kring hur det rörliga friluftslivet kan bidra ekonomiskt till att bekosta tillsyn och reparera de slitageskador som uppstår. Här har det gjorts en del försök på olika håll som kan studeras. Det gäller allt ifrån turistskatt på biljetter till ett område till turistpeng på rumshyra och liknande. Ett stort problem med att arbeta med avgifter är att det är svåradministrerat.

Bryggor är faktiskt inte naturprodukter

Vi vill ta upp ett växande problem där utveckling redan hunnit gå i direkt galen riktning. Det gäller uppfattningen att man i allemansrättens namn har rätt att förtöja sin båt vid vilken enskild brygga som helst som inte ligger direkt inom en tomt. Detta är en helt orimlig utveckling och har inget med tillgång till skärgårdens naturupplevelser att göra. Men åren har gått och allt fler människor skaffar allt större båtar och intresset för att lägga till vid en brygga istället för vid en klippa har ökat. Vi anser att en privat brygga är en investering gjord av den enskilde på sin egen mark, ofta efter en ingående prövning av myndigheterna. Här ligger ofta båtar och utrustning som hör till ägaren. Det skapar nya problem om man anser att det ska vara fritt fram att utnyttja även byggda anläggningar. Inte minst när man ser den pågående ökande kommersialiseringen.

Tomtplatsavgränsning

I strandskyddslagen används begreppet allemansrättsligt tillgänglig mark som alternativ till rätten till fri passage, något som bygglovshandläggare idag inte skiljer på vid lovgivning och tomtplatsavgränsning. Där behöver lagstiftningen formuleras tydligare. Det är en sak att en stig ska få gå mellan t.ex. ett bostadshus och en brygga (d.v.s. fri passage) än att framhäva att marken skall vara tillgänglig på allemansrättslig grund vilket innebär att alla ska kunna känna sig fria att slå upp tält, lägga till vid bryggan med mera.

Vi anser att detta är ett exempel på att begreppet allemansrätt fått en glidning in i andra regelverk till att innebära mer än den praktiska sed som man avsåg att skydda från början. Markägarens rådighet inskränks på ett otydligt sätt. Vi anser att lagen och dess tolkning bör överensstämma med allmänna rättsmedvetandet och "tradition på orten".

Är det fri passage som eftersträvas så är det de orden som ska användas. Det är helt främmande i glest befolkade bygder med tomtplatsavgränsningar som går kanske 20 m runt huvudbyggnaden. Det finns exempel där man som fastighetsägare har flera hus men ändå tomtplatsgräns mitt över gårdsplanen mellan bostad och lagård.

Ombudsman, råd

Vi är tveksamma till en ombudsman för allemansrättsliga frågor. Behovet är i så fall att en ombudsman skulle kunna driva frågor för såväl markägare som allmänhet. Men per definition jobbar en ombudsman alltid för "allmänheten" och skulle därmed bara driva allmänhetens frågor gentemot markägare. Vi ser att det finns ett behov av stöd för att även hjälpa markägare att driva frågor där det inte finns någon specifikt utpekad "brottsling", mer allmänt slitage. Den typen av frågor ligger nog utanför vad en ombudsman skulle arbeta med.

Om man tror på dialog och vill förebygga konflikter så skulle någon typ av regionala "allemansrättsråd" kunna göra stor nytta. Här kan olika frågor kring avtal och kontakter mellan markägare och turismentreprenörer lyftas.

Ensidiga rapporter

Vi anser att Naturvårdverkets utredning är alltför begränsad i sina infallsvinklar. Budskapet är att allemansrätten ska fortsätta att vara oreglerad och att kommersiella aktörer ska få utnyttja allemansrätten. Vi saknar flera av de konkreta problem belysta som vi ser tydliga tecken på i verkligheten. En bredare utredning skulle utan tvekan tydligare lyfta fram frågor kring gränsdragning mellan äganderätt och allemansrätt. Den gränsdragningen skulle även lättare gå att försvara om man tog tydligt avstånd från kommersialiseringen av allemansrätten.

Vi anser därför att en ny och bredare sammansatt utredning nu genomförs där flera sektorsintressen får komma till tals. En sådan utredning bör sedan leda till tydliga förslag till lagstiftning så all tveksamhet kring gränsdragningar av vad som är tillåtet minimeras.

Bengt Almkvist
ordförande

SKÄRGÅRDARNAS RIKSFÖRBUND
Borgen 126, 472 95 Varekil

info@skargardarnasriksforbund.se

www.skargardarnasriksforbund.se